

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 6 november 1946 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Genom en den 20 september 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 328, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Mål angående brott som avses i § 3 tryckfrihetsförordningen upptages, om den skrift som föranlett åtalet är tryckt i stad i vars rådhusrätt enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren finnas minst två lagfarna ledamöter, vid den rådhusrätten men i annat fall vid rådhusrätten i stad som är säte för länsstyrelsen i det län där skriften är tryckt eller, om den staden hör till domsaga, vid den rådhusrätt i länet med angiven sammansättning som är närmast tryckningsorten.

Beträffande sådan utom riket på svenska språket tryckt skrift, å vilken huvuddistributören finnes angiven, vare dennes boningsort ansedd som tryckningsort.

Är vid talans väckande tryckningsorten eller, i fall som avses i andra stycket, huvuddistributörens boningsort ej känd eller är fråga om annan utom riket tryckt skrift än i andra stycket sägs, vare som tryckningsort ansedd ort där skriften anträffas.

2 §.

I mål varom i 1 § förmäles skall rätten vid förberedande behandling så snart ske kan utreda vem som är ansvarig för skriftens innehåll; och må rätten därvid meddela beslut i sådan fråga. Tillika skall bestämmas, huruvida frågan om skriftens innehåll är brottsligt skall prövas av jury.

Vid målets beredande må rätten, även då fråga är om allmänt åtal, höra part eller annan så ock meddela beslut i fråga om målets avvisande.

Om särskild talan mot beslut, varigenom rätten ogillat invändning av den tilltalade, att han icke är ansvarig för skriftens innehåll, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående invändning om rättegångshinder.

3 §.

Då jury skall medverka, skola i samband med målets beredande vid sammanträde med parterna inför rätten de åtgärder för juryns bildande vidtagas som i tryckfrihetsförordningen stadgas. Sedan målets beredande slutförts, skall rätten utsätta tid för huvudförhandling inför juryn.

Skall jury ej medverka, varde målet, sedan beredandet slutförts, utsatt till huvudförhandling i den för brottmål i allmänhet gällande ordningen.

4 §.

Angående rättens sammansättning vid huvudförhandling inför jury gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. De till tjänstgöring i juryn utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen; och skall kallelsen innehålla såväl uppgift å den tid inom vilken anmälan om laga förfall eller begäran om befrielse från jurymanuppdraget på annan grund senast bör vara till rätten inkommen som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.

Visar juryman laga förfall eller beviljas honom befrielse från jurymanuppdraget, inkallas suppleant till tjänstgöring. Finner rätten att juryman icke styrkt laga förfall eller avslås begäran om befrielse från uppdraget, varde jurymannen underrättad därom. De av rätten uttagna suppleanterna skola inkallas i den ordning vari de utlottats och de av part utsedda suppleanterna i den ordning de nämnts.

Uteblir juryman å tid till vilken förhandlingen inför juryn utsatts, skall suppleant för den uteblivne inkallas, om uppskov med målet därigenom kan undvikas. Äger den uteblivne ej laga förfall och vållas av utevaron uppskov med målet, vare han skyldig att ersätta statsverket och parterna den kostnad som genom försummelsen uppkommer; dock må ersättningskyldigheten jämkas efter vad rätten finner skäligt.

5 §.

Då fulltalig jury tillstädeskommit inför rätten, skola juryns medlemmar avlägga denna försäkran: »Jag N. N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag såsom ledamot i denna jury efter bästa förstånd skall besvara de frågor som av rätten framställas och i obrottslig tystnad hålla såväl vad under juryns överläggningar yttras som huru de särskilda medlemmarna rösta. Detta vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

6 §.

Vid huvudförhandlingen äger juryman att med rättens tillstånd framställa fråga till part, vittne, sakkunnig eller annan.

Fortsatt huvudförhandling må ej hållas, med mindre juryns sammansättning är oförändrad.

7 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan huruvida skriftens innehåll är brottsligt efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet i övrigt flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna till juryn slutligen avfattas, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma. Därefter överlägges juryn i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. Ej må juryn åtskiljas innan samtliga frågor blivit besvarade.

8 §.

Vid juryns överläggning skola handlingarna i målet jämte rättens protokoll vara tillgängliga för juryn.

Juryns beslut skall grundas å vad vid huvudförhandlingen inför juryn förekommit. Har ny huvudförhandling ägt rum, skall beslutet grundas å vad därvid förekommit.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rätten, varefter dom skall meddelas senast påföljande söckendag.

9 §.

Juryman åtnjuter av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gälla för landstingsmän.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Genom lagen upphäves lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Till grund för det genom propositionen framlagda lagförslaget, vilket är föranlett av nya rättegångsbalken, ligger ett av processlagberedningen i betänkande den 17 mars 1944 (SOU 1944: 9 och 10) framlagt förslag i samma ämne. Processlagberedningens förslag var avsett att ersätta den gällande lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Efter att hava lämnat en redogörelse för huvudpunkterna i beredningens förslag anför *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, i propositionen bland annat följande:

»För genomförande av dessa beredningens förslag förutsättes ändring i tryckfrihetsförordningen. I betänkandet har också upptagits utkast till bestämmelser därom. Dessa medtogos dock icke bland de förslag till grundlagsändringar i anledning av processreformen som genom proposition (nr

246) framlades för 1944 års riksdag. I propositionen framhöll dåvarande departementschefen, statsrådet Bergquist, att särskilt förslaget om utvidgning av juryns befogenhet borde bli föremål för förnyade överväganden i sammanhang med en tillämnad allsidig utredning angående revision av tryckfrihetsförordningen. Numera ha särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en sådan utredning. Förslag som dessa sakkunniga kunna komma att framlägga beträffande tryckfrihetsprocessens utformning kunna emellertid ej leda till grundlagsändring förrän efter utgången av innevarande andrakammarperiod eller således tidigast år 1949. Med hänsyn härtill och då nya RB avses skola träda i kraft redan den 1 januari 1948 måste i utredningens resultat en provisorisk reglering ske av ifrågavarande spørsmål. Jag anhåller att nu få upptaga till behandling frågan om en dylik provisorisk reglering.

Vad först angår reglerna om *forum* föreskrives i tryckfrihetsförordningen, att mål rörande innehållet i tryckt skrift skall upptagas vid rådhusrätt enligt vad därom stadgas i särskild lag, stiftad i den ordning § 87 regeringsformen föreskriver. Härav följer, att om residensstad lägges under landsrätt, tryckfrihetsmål som bort upptagas vid den indragna rådhusrätten i stället måste hänvisas till annan rådhusrätt. Därvid torde endast rådhusrätt i stad inom länet böra ifrågakomma. Såsom processlagberedningen framhållit skulle nämligen anlitande av domstol utom länet medföra åtskilliga svårigheter bland annat i fråga om juryns sammansättning. Något oundgängligt behov av att kunna anvisa forum i annat län torde ej heller föreligga. På sätt anförts i propositionen 1944: 246 synes man åtminstone tills vidare ej ha anledning att räkna med att rådhusrätten i någon residensstad skall komma att indragas utan att i länet fortfarande finnes någon stad med rådhusrätt. I övrigt bör som villkor för behörighet uppställas, att rådhusrätten har minst tre lagfarna ledamöter. Därest flera rådhusrätter med sådan sammansättning finnas inom länet, synes företräde böra givas åt den som är närmast tryckningsorten.

I fråga om *rättens sammansättning i jurymål* vill jag framhålla, att nya RB:s bestämmelser om medverkan av nämnd i rådhusrätt vid handläggningen av grövre brottmål främst motiverats därmed, att det i dessa mål vore av särskild vikt att allmänheten genom sina målsmän toge del i dömandets ansvar och därigenom erhöle förtroende för det sätt varpå domstolen fullgjorde sin uppgift. I de tryckfrihetsmål om vilka nu är fråga blir denna synpunkt i väsentlig mån tillgodosedd redan genom juryns deltagande. Den omständigheten att straffmätningen sker utan medverkan av lekmän synes mig ej böra tillmätas alltför stor betydelse. I tryckfrihetsmål kommer det nämligen mera sällan i fråga att tillgripa straff jämförliga med dem som ådömas i vanliga svårare brottmål. I avbidan på en slutlig reglering av den föreliggande frågan torde därför den nuvarande organisationen av domstolen utan olägenhet kunna bibehållas även i de jurymål där brottet är av grövre beskaffenhet. Rådhusrätten bör således då jury medverkar alltid ha den sammansättning som i nya RB är i allmänhet föreskriven för domförhet vid huvudförhandling. I rätten böra alltså liksom för närvarande sitta tre ledamöter.

Genom att förutsättningar saknas att nu genomföra förslaget om befogenhet för juryn att vid målets avdömande fungera såsom nämnd bortfaller anledningen till en av beredningen föreslagen ändring i jurymannaförsäkrans lydelse. Det är vidare icke utan grundlagsändring möjligt att, såsom beredningen förordat, låta rätten i juryn insätta en person med uppgift att vara juryns ordförande. På grund härav erfordras vissa jämkningar i beredningens förslag.»

Lagrådet har den 6 september 1946 avgivit utlåtande över ett på grundval av beredningens förslag inom justitiedepartementet upprättat lagförslag i ämnet. De erinringar som vid lagrådsgranskningen framställdes mot det remitterade förslaget ha beaktats i propositionen.

Utskottet har vid sin granskning av det genom propositionen framlagda lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma och får alltså hemställa,

Utskottet.

att förevarande proposition, nr 328, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 november 1946.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Ewerlöf*, *Ahlkvist*, *Krügel*, *Löthner*, *Lodenius*, *Willam Ohlsson* och *Anner*;

från andra kammaren: herrar *Björling* och *Lindberg*, fru *Gustafson*, herrar *Landgren*, *Gustafsson* i *Lekåsa*, *Sveningsson**, *Andersson* i *Mölnadal* och *Jonsson* i *Skutskär*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.